

ЛІНГВОГЕОГРАФІЯ

УДК 811.161.2'282.2 (477.4/5) (045)
 DOI 10.31651/2076-5770-2018-2-99-105
 ORCID 0000-0001-9874-1867

ЖУГАН Наталія Анатоліївна,
 викладач Черкаського державного бізнес-коледжу
 e-mail: nzhragan@ukr.net

ЛІНГВОГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТКАЦЬКОЇ ЛЕКСИКИ В СЕРЕДНЬОНАДДНІПРЯНСЬКИХ ГОВІРКАХ

У статті представлено ткацьку лексику середньонаддніпрянських говірок у просторовій проекції. Результати картографування матеріалів, зібраних автором в польових умовах у говірках Черкаської, Київської, частково Полтавської та Кропивницької областей на початку ХХІ ст., дали змогу з'ясувати просторову диференціацію лексем терміносистеми ткацтва в протиставленні центр: периферія. Визначено зони функціонування власне термінів, схарактеризовано типи мовних ареалів за розташуванням (центральний, маргінальні) та наповненістю (суцільні, розмиті, мереживні, острівні). Центральні ареали (16) є суцільними за наповненістю із незначними вкрапленнями субститутів, частина з них мають розмитий чи мереживний характер, що засвідчує зміни в репертуарі ткацької лексики. Острівні мікроареали є наслідком внутрішнього розвитку досліджуваних говірок, оскільки репрезентують чи то терміни, вживані в інших діалектах, чи субститути з інших виробничих сфер або загальнонавжivanoї лексики.

Ключові слова: середньонаддніпрянські говірки, ареал, мікроареал, терміносистема ткацтва, лексема, субститут.

Постановка проблеми. Для сучасного розвитку українського мовознавства актуальним завданням залишається системне дослідження тематичних груп лексики, які тісно пов'язані з життям і побутом народу. Особливу зацікавленість викликає термінологія народних ремесел, зокрема ткацької, що спонукає до докладного опису складу та семантики її одиниць, виявлення системних відношень компонентів, архаїчних елементів і динамічних процесів у лексико-семантичній системі діалектної мови та просторової поведінки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та визначення раніше не вивчених частин загальної проблеми. Дослідження лексики середньонаддніпрянських говірок у просторовій проекції розпочато в праці В. С. Ващенка «З історії та географії діалектних слів» не лише описово, а й з використанням лінгвогеографічного методу [1]. У монографії «Лінгвістична географія Наддніпрянщини» В. С. Ващенко проаналізував назви предметів побуту, сільськогосподарського реманенту, будівель, професій, частково тканин та одягу, репрезентував лексичний матеріал на 58 картах, причому на 12 із них зафіксовано назви одягу [2]. Про лексичні ареали південно-східного наріччя, зокрема й середньонаддніпрянського говору, йдеться в статті І. Г. Матвіяса, яку він написав за матеріалами «Атласу української мови» [3, с. 360 – 365] та докладніше в його монографії [4, с. 114 – 123].

У працях кінця ХХ – початку ХХІ ст. звернено увагу переважно на вирішення дискусійних проблем середньонаддніпрянсько-подільського та середньонаддніпрянсько-степового діалектних порубіж [5; 6; 7]. У зв'язку з цим для дослідження явищ лексики та семантики в географічній проекції було обрано тільки окремі групи говірок середньонаддніпрянського діалектного континууму – правобережні та південні.

Лінгвогеографічна репрезентація всього ареалу середньонадніпрянського діалекту представлена в праці Г. І. Мартинової на матеріалі фонетики та фонології, унаслідок чого здійснено його ареальну диференціацію, визначено основні ареалогічні тенденції розвитку. Дослідниця також уклала сім карт побутової лексики, щоб представити кореляцію меж лексичних явищ із фонетичними [8, Дод. А]. Саме недостатня репрезентація лексики середньонадніпрянського діалекту в географічній проекції зумовлює актуальність статті.

Мета статті – репрезентувати поширення ткацької лексики в середньонадніпрянському ареалі, виявити зони функціонування давніх термінів, схарактеризувати типи мовних ареалів та визначити ареалогічні тенденції й особливості розвитку середньонадніпрянських говірок.

Основним джерелом дослідження стало картографування лексики ткацтва середньонадніпрянських говірок, здійснене на матеріалі експедиційних записів автора в говірках Черкаської, Київської, частково Полтавської та Кропивницької областей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Динаміка говірок, на думку П. Ю. Гриценка, – «процес багатовимірний, що передбачає його різноаспектне вивчення, застосування різноманітних дослідницьких процедур», зокрема й аналіз у просторовій проекції – «картографічна презентація й аналіз формальних змін у говірках; змін конфігурації ареалів мовних одиниць, явищ та ізоглос, які розділяють одиниці членування континууму» [9, с. 9].

На матеріалі ткацької лексики, записаної в 73 середньонадніпрянських говірках, укладено 30 атомарних карт, що дало змогу виявити специфіку її просторового поширення. Основним завданням картографування стала репрезентація стану збереження давніх термінів ткацтва. Для характеристики поширення лексем беремо до уваги розроблену вченими класифікацію типів мовних ареалів, де враховано їхній розмір, форму, особливості конфігурації, наповненість, місце розташування: суцільний, острівний, центральний, маргінальний, хвилеподібний, клиноподібний, підковоподібний, розірваний, розмитий, мереживний [10, с. 149 – 158; 11, с. 42; 12, с. 68; 13, с. 25 – 34]. П. Ю. Гриченко, указавши на нечіткість обраних для типології ареалів диференційних ознак, уточнив їхні типи за зв'язком із історико-лінгвістичними характеристиками [14, с. 23 – 24]. У нашому дослідженні за розташуванням ареалів виокремлюємо центральні й маргінальні, а за їхньою наповненістю – суцільні, розмиті, мереживні й острівні.

За результатами картографування лексики ткацтва середньонадніпрянських говірок виявлено, що значна частина терміноназв утворює центральні суцільні ареали (16 карт): лексеми *ко¹нопл'і* 'коноплі, рослина, яку використовують для прядіння ниток' (к. 1*), *ма¹т'ірка* 'жіночі стебла конопель' (к. 2), *п'лоск'ін* 'чоловічі стебла конопель' (к. 3), *те¹рниця'а* 'станок, на якому тіпають коноплі' (к. 12), *ко¹ст'риця'а* 'тверді неволокнисті частини конопляних стебел, що висипаються під час тертя' (к. 11), *ми¹ч'ка* 'жмут вичесаного і сплетеного конопляного волокна найкращого гатунку з одного сніпка' (к. 14), *з'реб'ін* 'знаряддя, на яке накидають або навивають волокно для прядіння' (к. 16), *вал* 'нитка валу' (к. 20), *вер^е'тено* та її фонетичні варіанти (*ве^ури^е'тено*, *ве^уре^л'тено*, *ве^ури^л'тено*, *ве^ари^л'тено*, *ви^ери^е'тено*, *вери^л'тено*) 'ручне знаряддя для прядіння' (к. 21), *п'р'адка* 'ножний прилад для прядіння', *ви¹тушка* та її фонетичні варіанти *в'і¹тушка*, *ми¹тушка* 'пристрій для змотування ниток у клубок' (к. 23), *ве^урс'тат* 'ткацький верстат' (к. 30); репрезентанти з коренем *моч-*: *мо¹ч'ит*, *ви¹моч'ит*, *ви¹моч'ити*, *ви¹моч'ка*, *на¹моч'уват*, *за¹моч'уват*, *помо¹ч'ит* 'вимочувати коноплі' (к. 8); *бит-*: *би^(у,е)'тел'н'а* 'станок, на якому б'ють коноплі' (к. 10); з коренем *пр'а-* (*пра-*): *пра¹д'ін:а*, *п'р'асти* 'процес прядіння' (к. 16), з коренями *снів-*, *снов-*, *снув-*: *с'н'івни^(у,е)'ця'а*, *с'новниця'а*, *ос'н'івниця'а*, *сн¹увалка*, *сн¹увал'ниця'а* 'пристрій, на якому снують основу для ткання' (к. 24), з коренем *тк-*: *ткат*, *зати¹кат*, *вити¹кат* 'почати ткати' (к. 29).

* Тут і далі покликаємося на карти, укладені автором статті.

У названих вище ареалах на тлі суцільного поширення власне термінів ткацтва засвідчено острівні мікроареали чи то лексем, притаманних іншим діалектам, чи то субститутів, які заступили забуті назви: акцентний варіант *ма^т'ірка* 'жіночі стебла конопель' (к. 2); лексема *пр'а^д'ін:а* 'процес прядіння' нерідко паралельно вжито з терміном *п^р'асті* (к. 16); фонетичний варіант *ба^тел'н'а* 'станок, на якому б'ють коноплі' (к. 10); лексема *би^тел'а* 'станок, на якому б'ють коноплі' функціонує паралельно зі словотвірним варіантом *би^тел'н'а* (к. 10); фонетичний варіант *ос'н'івниці'а* 'пристрій, на якому снують основу для ткання' (к. 24); фонетичний варіант *ве^рс^так* 'ткацький верстат' вжито паралельно із лексемою *ве^рс^тат* (к. 30); граматичні варіанти *ве^рс^тат'* (ж. р.), *ве^рс^тат'* (ч. р.) 'ткацький верстат' (к. 30); словотвірний варіант *біт^ниці'а* 'станок, на якому б'ють коноплі' (к. 10); субститут *плос^куха* 'чоловічі стебла конопель' засвідчено паралельно з власне терміном *плос^к'ін'* (к. 3); субститути *тирса*, *стер'н'а* 'тверді неволокнисті частини конопляних стебел, що висипаються під час тертя' (к. 11); *ж^мен'а*, *руч'ка*, *п'ів'іток* 'жмут вичесаного і сплетеного конопляного волокна найкращого гатунку з одного сніпка' (к. 14); субститути *на^кидат' на ве^рс^тат'*, *с'ідат' за ве^рс^тат'* 'почати ткати' (к. 29).

Частина острівних мікроареалів розташовані переважно на периферії центрального ареалу середньонаддніпрянських говірок, наприклад: назви *руч'айка* 'жмут вичесаного і сплетеного конопляного волокна найкращого гатунку з одного сніпка' утворює мікроареали у північній частині (к. 14); лексема *біт^ниці'а* 'станок, на якому б'ють коноплі' засвідчено в центральній та вкраплення в північній і південній частинах досліджуваного ареалу (к. 10); *кост'рич'ка* 'тверді неволокнисті частини конопляних стебел, що висипаються під час тертя' засвідчено в північній, західній і східній частинах середньонаддніпрянського ареалу паралельно з власне терміном *кост'риці'а* (к. 11); субститут *т'іпалка* 'станок, на якому тіпають коноплі' утворює острівний мікроареал у двох лівобережних середньонаддніпрянських говірках, причому в одній функціонує паралельно із власне терміном *терни'ця* (к. 12); назва *п'ів'ісмо* 'жмут вичесаного і сплетеного конопляного волокна найкращого гатунку з одного сніпка' виявлено вкраплення назви у північній центральній частині ареалу (к. 14); лексема *руч'ка* 'жмут вичесаного і сплетеного конопляного волокна найкращого гатунку з одного сніпка' виявлено вкрапленнями в західній і південно-західній частинах (к. 14); вкраплення лексем *жмуток*, *жмен'а* 'жмут вичесаного і сплетеного конопляного волокна найкращого гатунку з одного сніпка' фіксуємо переважно в західній південній і східній частинах ареалу (к. 14); назва *ку^дел'а* 'знаряддя, на яке накидають або навивають волокно для прядіння' функціонує в південно-західній частині паралельно вжито з *куж'іл'*, а в південно-східній – з *з'реб'ін'* (к. 19); субститути *нитка*, *к'лоч'а* 'нитка валу' утворюють мікроареали в північних, східних середньонаддніпрянських говірках, де в одній говірці її вжито паралельно з терміном *вал* (к. 20); фонетичний варіант *с'новниці'а* 'пристрій, на якому снують основу для ткання' утворює острівний мікроареал у північній частині центрального ареалу (к. 24).

Лексика ткацтва позначає архаїзований промисел, тому значна частина інформантів, які брали участь лише в первинній обробці конопель та волокна, однак не пряли й не ткали, уже втратили інформацію про окремі знаряддя та їхні частини, процеси й виробу ткацтва, а отже, не мають у словниковому запасі й відповідних лексем. За спостереженнями Ю. Азарх, лексичний ареал, що зазнає трансформації, може бути розрідженим, його утворює низка віддалених один від одного острівних мікроареалів [15, с. 223]. Унаслідок цього на картах постали розмиті ареали власне термінів, що в одних говірках замінені субститутами з інших лексико-семантичних груп і мікрогруп ткацької лексики, а в інших – із різних виробничих сфер чи загальноновживаної лексики. Такі ареали спостерігаємо на 7 картах: лексема *л'он* 'льон, рослина, яку використовують для прядіння ниток' (к. 1); лексема *с'іміа* та її фонетичний варіант *с'імі'а* 'насіння жіночих стебел конопель' (к. 4); маніфестанти з коренем *бр-*: *брат'*, *зби^рат'*, *виб^рат'*, *ви(и^е)би(і)рат'*

‘виривати стебла конопель (льону)’ (к. 5); лексема ¹горстка та її словотвірний варіант ¹горсточка ‘сніп (горстка) конопель’ (к. 6); лексема ¹мичка ‘коноплі, приготовлені для виготовлення волокна’ (к. 13); репрезентанти з коренем ¹клоч’-: ¹клоч’а, ¹клоч’а ‘відходи, рештки при чесанні конопляного волокна’ (к. 15); лексема ¹дос’вітки, ^ве(е)ч’о(о^е, і^и, і)р¹ниці ‘сходин дівчат (жінок) зимовими вечорами, щоб прясти, а в свята також і розважатись’ (к. 18); лексема ¹ос’н’івниці ‘пристрій, на якому снують основу для ткання’ (к. 24); лексема ¹ткат’ (¹ткати) словотвірні варіанти ¹виткат’, ¹тка’н’а, ¹ткач’у¹вати, ¹ткач’у¹ван’а ‘займатися тканням’ (к. 28).

Ще менш збережені в пам’яті діалектоносіїв терміноназви, що утворюють мереживні ареали, для яких характерне нечітке розмежування поширення окремого явища і їх сукупності [14, с. 23]. Їх виявлено на 6 картах: репрезентанти з коренем ¹пра- (¹пра-): ¹п’раха, ¹п’раха, ¹п’рал’а, ¹п’ралка, ¹п’ра’д’іл’ниці ‘жінки, що пряде нитки’ (к. 17); репрезентанти з коренем ¹тк-: ¹ткач’, ¹ткал’а, ¹ткач’иха, (¹ткач’иха), ¹ткач’ка, ¹ткал’ниці ‘ткач, людина, яка займається тканням’ (к. 30); репрезентанти з коренем ¹тк-: ¹тка’н’а, ¹ткат’, ¹ткати, ¹ткацтво ‘процес ткання’ (к. 29).

Мінімальну фіксацію терміноназв у центрі ареалу спостерігаємо на 3 картах, вони утворюють острівні мікроареали на тлі відсутності назви функціонування різних субститутів: лексеми ¹кул’, ¹пучок ‘в’язка з 5–10 горсток конопель, підготовлених для вимочування’ (к. 7); лексема ¹копанка, її словотвірний варіант ¹копаночка та номен ¹сажанка ‘місця, де вимочували коноплі’ (к. 9); лексеми ¹ткацтво, ¹тка’н’а, ¹ткат’ ‘ремесло ткача’ (к. 26).

Розмиті та мереживні ареали є, на думку П. Ю. Гриценка, етапами руйнування єдиного в минулому суцільного ареалу [14]. За матеріалами ткацької лексики такі ареальні одиниці є свідченням її динаміки: повної втрати власне термінів чи їх заступлення назвами з інших тематичних груп.

Маргінальні ареали розташовані переважно в західній, східній та південній частинах досліджуваного континууму, що засвідчує вплив суміжних діалектів. Так, у західній частині середньонадніпряньського ареалу виявлено мікроареали таких лексем: ¹ти^ер’м’ім’а, ¹терм’ім’ ‘тверді неволокнисті частини конопляних стебел, що висипаються під час тертя’ (к. 11); ¹кост’ра ‘тверді неволокнисті частини конопляних стебел, що висипаються під час тертя’ (к. 11); ¹кукла ‘жмут вичесаного і сплетеного конопляного волокна найкращого гатунку з одного сніпка’ (к. 14); ¹куж’іл’ ‘знаряддя, на яке накидають або навивають волокно для прядіння’ в одній говірці вжито паралельно з лексемою ¹д’реб’ін’ (к. 19); ¹сн’у¹вал’ниці ‘пристрій, на якому снують основу для ткання’, що функціонує паралельно з ¹с’н’івниці, ¹ос’н’івниці (к. 24). Заступили власне терміни ткацтва субститути ¹ко’нопл’і з ¹на’с’ін’а:м ‘жіночі стебла конопель’ (к. 2); ¹п’лоска ‘чоловічі стебла конопель’, його вжито паралельно з терміном ¹п’лоск’ін’ (к. 3) та фонетичні варіанти назв ¹п’рад’іво ‘коноплі, рослина, яку використовують для прядіння ниток’ (к. 1); ¹п’рад’іво, ¹мати^ерне ‘жіночі стебла конопель’ (к. 2); ¹пра’сти ‘процес прядіння’ (к. 16); ¹к’лоч’а ‘нитка валу’ (к. 20); ¹п’радка, ¹самоп’радка ‘ножний прилад для прядіння’, що репрезентує ствердіння [р] (к. 22); ¹в’ітушка, ^в’р’тушка ‘пристрій для змотування ниток у клубок’ (к. 23).

У східній частині досліджуваного ареалу острівні мікроареали репрезентують вкраплення лексем південно-західної локалізації й інших, ніж у центральних середньонадніпряньських говірках, фонетичних варіантів і субститутів: акцентний варіант ¹ма’т’ірка, ¹мати^ерне ‘жіночі стебла конопель’ (к. 2); лексема ¹п’ра’ди’во ‘чоловічі стебла конопель’, яку вжито паралельно з власне терміном ¹п’лоск’ін’ (к. 3); номен ¹куж’іл’ ‘знаряддя, на яке накидають або навивають волокно для прядіння’, у кількох говірках вжито паралельно з терміном ¹д’реб’ін’ (к. 19).

У говірках південної частини досліджуваного ареалу, які дослідники кваліфікують як мішані, мішано-перехідні із середньонадніпряньською основою [15, с. 313; 7, с. 202], також виявлено низку мікроареалів, що виявляють ареальну диференціацію. Дослідниця

говірок середньонаддніпрянсько-степового порубіжжя Т. В. Щербина вирізняє в них північно-західну, центральну та наддніпрянську групи [7, с. 128, к. 175]. Зони їхнього поширення нерідко корелюють з ареалами ткацької лексики, відповідно: південно-західним, південним, південно-східним. У зв'язку з цим можна виокремити мікроареали, розташовані тільки в південній, чи в південній і південно-східній частинах середньонаддніпрянського ареалу: лексеми *мате¹ринка*, складена назва *ко¹нопл'і з на¹с'ін':ам* 'жіночі стебла конопель' (к. 3), *зати¹кат', виту¹кат'* 'почати ткати' (к. 29); субститут *с'і¹дат' за (на) ве¹рс'тат* 'почати ткати' (к. 29); фонетичний варіант *ба¹тел'н'а* 'станок, на якому б'ють коноплі' (к. 10); *ку¹дел'а* 'знаряддя, на яке накидають або навивають волокно для прядіння' (к. 19).

У південно-східній частині південного ареалу середньонаддніпрянських говірок виявлено: субститут *п'ит'кан':а* 'нитка валу', де функціонує паралельно з власне терміном *вал* (к. 20); лексеми *о¹т'іни, т'ерм'ім'* 'тверді неволоконисті частини конопляних стебел, що висипаються під час тертя' (к. 11); лексема *ку¹дел'а* 'жмут вичесаного і сплетеного конопляного волокна найкращого гатунку з одного сніпка' (к. 14).

Відзначимо, що лексеми *коноплі, матірка, плоскінь, мочити, бительня, прядка, верстат, костриця, терниця, снівниця, гребінь, кужіль, вал, веретено, мичка, пряха, прядильниця, пряха, вечорниці, досвітки, витушка, ткач, ткачиха, ткаля* стали надбанням української літературної мови [ВТССУМ, с. 1183, 1182, 125, 321, 158, 1456, 1455, 565, 652, 985, 693, 1182, 122, 1291, 579, 260, 594, 595, 109, 121 – 122, 669], що, безперечно, сприяє їхньому збереженню в мовній свідомості діалектоносіїв. Репрезентанти *ко¹нопл'і, мат'ірка, плоск'ін', бител'н'а, терниц'а, костриц'а, мич'ка, ж'муток, ж'мен'а, пр'ад'ін':а, пр'асти, пр'адка, ве¹рс'тат, вал, ве¹ри'тено, с'н'івниц'а, ткат', ве¹рс'тат, вере¹тено, горстка* та інші, поширені в центральних середньонаддніпрянських говірках, мають загальноукраїнський характер, оскільки засвідчені в інших діалектах української мови (полтавських [Ващ.], південно-східних полтавських [Сиз.], східнослобожанських [17]) південно-східного наріччя та в поліських [Лис.] і західнополіських [Арк.] говірках північного наріччя, а також у бойківському [Ониш.], лемківському діалектах [Пиртей, с. 426] південно-західного наріччя.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, картографування стану збереження термінів ткацтва в середньонаддніпрянських говірках дає змогу виділити центральні та маргінальні ареали. 16 центральних ареалів є суцільними за наповненістю із незначними вкрапленнями субститутів, частина з них мають розмитий чи мереживний характер, що засвідчує зміни в репертуарі ткацької лексики. Острівні мікроареали є наслідком внутрішнього розвитку досліджуваних говірок, оскільки репрезентують трансформацію лексичних ареалів унаслідок акцентної, фонетичної, словотвірної та морфологічної варіативності, виникнення субститутів з інших виробничих сфер або загальноновживаної лексики чи то поширення термінів, характерних для інших діалектів, чи повну втрату лексичної репрезентації. Усе це свідчить про зникнення термінолексем із пам'яті діалектоносіїв унаслідок деактуалізації ткацького промислу.

Список використаної літератури

1. Ващенко В. С. З історії та географії діалектних слів. Матеріали до вивчення говорів Середньої та Нижньої Наддніпрянщини / В. С. Ващенко – Харків : Вид-во ХДУ, 1962. – 174 с.
2. Ващенко В. С. Лінгвістична географія Наддніпрянщини / В. С. Ващенко. – Дніпропетровськ : Вид-во ДДУ, 1968. – 158 с.
3. Матвіяс І. Г. Лексичні матеріали південно-східного наріччя (за матеріалами Атласу української мови) / І. Г. Матвіяс // Праці XII Республіканської діалектологічної наради. – К. : Наукова думка, 1971. – С. 360 – 365.
4. Матвіяс І. Г. Українська мова і її говори / І. Г. Матвіяс. – К. : Наукова думка, 1990. – С. 114 – 123.
5. Мартинова Г. І. Лінгвістична географія правобережної Черкащини: монографія / Г. І. Мартинова. – Черкаси : Відлуння, 2000. – 265 с.
6. Тищенко Т. М. Подільсько-середньонаддніпрянське суміжжя у світлі ізоглос : автореф. дис. ... філол. наук / Т. М. Тищенко. – К., 2003. – 19 с.

7. Щербина Т. В. Середньонадніпрянсько-степове діалектне порубіжжя у світлі ізоглос : дис. ... філол. наук / Т. В. Щербина. – К., 2003. – 534 с.
8. Мартинова Г. І. Середньонадніпрянський діалект. Фонологія і фонетика: дис. ... док. філол. наук / Г. І. Мартинова. – К., 2004. – 545 с.
9. Гриценко П. Ю. Динаміка діалектного континууму: гносеологічні параметри (вступні зауваги) / П. Ю. Гриценко // Діалекти в синхронії та діалектохронії: Трансформація діалектного континууму і проблеми лінгвоєкології. – К., 2017. – С. 7 – 13.
10. Закревская Я. В. Лингвогеографический аспект изучения отраслевой лексики. На материале названий растений / Я. В. Закревская // Общеславянский лингвистический атлас : Материалы и исследования. 1969. – М. : Наука, 1970. – С. 149 – 158.
11. Бородина М. А. О типологии ареальных исследований / М. А. Бородина // Проблемы картографирования в языкознании и этнографии. – Л. : Наука, 1974. – С. 43 – 53.
12. Назарова Т. В. О картографировании комплексных лингвистических единиц / Т. В. Назарова // Общеславянский лингвистический атлас : Материалы и исследования. 1971. – М. : Наука, 1974. – С. 61–68.
13. Взаимодействие лингвистических ареалов. Теория, методика и источники исследований. – Л. : Наука, 1980. – 272 с.
14. Гриценко П. Ю. Ареальне варіювання лексики / П. Ю. Гриценко. – К. : Наукова думка, 1990. — 269 с.
15. Азарх Ю. С. О динамике лексических ареалов / Ю. С. Азарх // Проблемы сучасної ареології. К. : Наукова думка, 1994. – С. 216 – 223.
16. Мартинова Г. І. Середньонадніпрянський діалект. Фонологія і фонетика: Монографія / Г. І. Мартинова. – Черкаси : Тясмин, 2003. – 367 с.

Список використаних джерел

- ВТССУМ – Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2005. – 1728 с.
- Ващ. – Ващенко В. С. Словник полтавських говорів / В. С. Ващенко. – Х. : Вид-во Харк. ун-ту, 1962. – Вип. 1. – 107 с.
- Сиз. – Сизько А. Т. Словник діалектної лексики говірок сіл південно-східної Полтавщини / А. Т. Сизько. – Д., 1990. – 100 с.
- Нікол. – Лексика традиційного ткацтва в українських східнослобожанських говірках: Монографія / І. О. Ніколаєнко. – Луганськ : «Альма-матер», 2005. – 147 с.
- Лис. – Лисенко П. С. Словник поліських говорів / П. С. Лисенко. – К. : Наукова думка, 1972. – 260 с.
- Арк. – Аркушин Г. Словник західнополіських говірок. У 2-х т. / Г. Аркушин. – Луцьк : Ред.-вид. від. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2002. – 354 с.
- Ониш. – Онишкевич М. Й. Словник бойківських говірок : у 2 ч. / М. Й. Онишкевич. – К. : Наукова думка, 1984. – 495 с.
- Пиртей – Пиртей Б. С. Матеріали до Словника лемківських говірок / Б. С. Пиртей. – Рукопис. Зберігається в Інституті української мови НАН України (Київ).

References

1. Vashchenko, V. S. (1962). *From the history and geography of dialect words. Materials for the study of the Dialects of the middle and lower Dnieper*. Kharkiv: Publishing house of KSU (in Ukr.)
2. Vashchenko, V. S. (1968). *Linguistic geography of the Dnieper*. Dnepropetrovsk: Publishing house of DSU (in Ukr.)
3. Matviyas, I. G. (1971). *Lexical materials of the South-Eastern dialect (based on the Atlas of the Ukrainian language)*. Kyiv: Naukova Dumka (in Ukr.)
4. Matviyas, I. G. (1990). *Ukrainian language and say*. Kyiv: Naukova Dumka (in Ukr.)
5. Martynova, G. I. (2000). *Linguistic geography of the right-Bank Cherkassy region: Monograph*. Cherkassy: Echo (in Ukr.)
6. Tishchenko, T. M. (2003). *Podolski-sredneuralnski sumiga in the light of the isoglosses : (Thesis Candidate dissertation)*. Kyiv (in Ukr.)
7. Scherbina, T. V. (2003). *Sredneuralnsk-steppe dialect of the borderland in the light of the isoglosses. (Candidate dissertation)*. Kyiv (in Ukr.)
8. Martynova, G. I. (2004). *For the middle Dnieper dialect. Phonology and phonetics. (Doctoral dissertation)*. Kyiv (in Ukr.)
9. Gritsenko, Y. P. (2017). *Dynamics of dialect continuum: epistemological options (introductory remarks)*. In The dialects in synchrony and dialectologie: transformation of the dialect continuum and the problem of linguistic ecology. Kyiv, 7 – 13 (in Ukr.)
10. Zakrevsky, A. V. (1970). *Linguistic and geographical aspects of the learning industry vocabulary*. In On the material named Roslin. All-Slavic linguistic Atlas: Materials and research. Moscow: Science, 149 – 158 (in Russ.)
11. Borodina, M. A. (1974). *Typology of the study*. In The problem of cartography in linguistics and Ethnography. Leningrad: Science, 43 – 53 (in Russ.)

12. Nazarova, T. V. (1974). *In mapping of complex linguistic units*. In All-Slavic linguistic Atlas: Materials and research. Moscow: Science, 61– 68 (in Russ.)
13. *Interaction of linguistic areas. Theory, methods and sources of research*. (1980). Leningrad: Science (in Russ.)
14. Grytsenko, P. Y. (1990). *Areal variation vocabulary*. Kiyv: Naukova Dumka (in Ukr.)
15. Azarh, Y. S. (1994). *On the dynamics of lexical areas Problems of modern archeologii*. Kiyv: Of Sciences Thought (in Ukr.)
16. Martynova, G. I. (2003). *For the middle Dnieper dialect. Phonology and phonetics: Monograph*. Cherkassy: Tyasmin (in Ukr.)
17. Nikolayenko, I. O. (2005). *Lexical of traditional weaving in the Ukrainian East Slavic dialects: Monograph*. Lugansk: Alma mater (in Ukr.)

ZHUGAN Natalia Anatoliivna,

Teacher of Cherkasy state business College,

e-mail: nzhzgan@ukr.net

THE LINGUO GEOGRAPHIC CHARACTERISTIC OF WEAVING VOCABULARY IN THE MIDDLE DNIPIRIAN DIALECTS

Abstract. Introduction. *The article presents the characteristic of the weaving vocabulary of the Middle Dnieper dialects in the geographical projection. The results of the mapping made it possible to find out the spatial differentiation of the lexem terms of the weaving system in the contrasting center: the periphery.*

Purpose. *To represent the spread of the verbal vocabulary in the Middle Dnieper area as a whole, to identify the zone of functioning of the ancient terms, which confirms their preservation in the passive vocabulary of dialectal carriers, to characterize the types of speech habitats and to determine the arealogical tendencies and peculiarities of the development of the Middle Dnieper dialects.*

Results. *The linguogeographical representation of the terms of weaving made it possible to distinguish such habitats: by location (central and marginal - northern, southern, western, eastern), in fullness (solid, blurred, lace, islands), on the basis of which the differentiation of the arranged studied dialects and the main tendencies of their development .*

Originality. *The linguistic and geographic characteristic of the lexicon of weaving in the Middle Dnieper dialects and its spatial differentiation have been presented in this article for the first time.*

Conclusion. *In the course of the research, the state of conservation of terms of verbal vocabulary in the Middle Dnieper dialects has been clarified, this makes it possible to distinguish between central and marginal habitats. 16 central areas are continuous in fullness with minor inclusions of substitutes, some of them (13 cards) are blurry or laced, this confirms the changes in the repertoire of the verbal vocabulary. Island's micro-habitats are a consequence of the internal development of the studied dialects, because they represent the transformation of lexical habitats due to accent, phonetic, word-formation and morphological variability, the emergence of substitutions from other industrial spheres or commonly used vocabulary, or the spread of terms characteristic of other dialects, or the complete loss of lexical representation. All this testifies to the disappearance of terminalex from the memory of dialectal carriers as a result of the deactivation of weaving.*

Key words: *srednerazmernye dialects, areal, microarea, terminological weaving, token, substitute.*

Надійшла до редакції 01.10.18

Прийнято до друку 12.10.18